ANULAREA VIITORULUI ŞI VIITORURI PIERDUTE. FENOMENUL *HAUNTOLOGIEI(HAUNTOLOGY)*

Maxim TUCHILUŞ,

student, anul II, Facultatea Istorie şi Filosofie

CZU: 111:001.18 tuchilusmaxim69@gmail.com

Un spectru bântuie civilizaţia şi cultura vestică, acel spectru e *Viitorul*. De ce filozoful şi criticul cultural Mark Fisher, ajunge în lucrările sale (*Ghosts of My Life: Writings on Depression, Hauntology and Lost Futures,* 2014*)* la concluzia că viitorul este un lucru anulat, iar noi în prezent suntem un soi de gazdă care este vizitată şi revizitată de nişte viitoruri pierdute, şi fantasmatice [1]? După Fisher, faptul dat creează un impas şi un blocaj cultural paralizant în care putem doar să reciclăm constant, prin forme culturale, ceea ce credem că este, sau ar putea fi viitorul. Afirmaţii de genul dat par bizare la prima vedere, şi contraintuitive într-o lume în care pedala de acceleraţie a progresului este apăsată la maxim. Totuşi, ce are în vedere şi la ce se referă Fisher în studiile sale? Mai întâi, trebuie să recurgem la conceptul de hauntologie a lui Jaques Deridda.

Deridda foloseşte termenul de *hauntologie* pentru a descrie felul în care nu întâlnim lucrurile ca fiind prezente în totalitate [2]. În toate experienţele pe care le avem, prezentul se amestecă mereu cu trecutul şi viitorul.Prezentul poate avea un sens, doar în contrast şi comparaţie cu ce a fost şi cu ce anticipăm să se întâmple.Viitorul şi trecutul îşi pot căpăta sensuri doar prin relaţie de reciprocitate. Doi poli nu sunt niciodată total prezenţi, fiind mereu amestecaţi cu opusul lor. De aici, experienţele noastre sunt bântuite de ceea ce s-a întâmplat şi de ceea ce se va întâmpla. Totodată şi opusul este valabil. Experienţele noastre sunt bântuite de ceea ce s-ar fi putut întâmpla şi de ceea ce nu s-a întâmplat. Ce face Mark Fisher cu conceptul dat este să-l popularizeze şi să-l aplice în teoria culturală (cultural theory), ajungând la un soi de *hauntologie culturală*, o hauntologie la nivel macro [3, p.17].

Suntem bântuiţi de trecutul nostru, prin divertisment, artă, film, muzică şi modă. După Mark Fisher, din cauza dominaţiei neoliberalismului, s-a ajuns la un impas şi blocaj cauzat de cerinţa şi preferinţa acestui sistem pentru soluţii rapide, rezultate imediate, scurtături inovative, şi recurgere la forme culturale deja existente, gata să fie reambalate şi reciclate, gata de a fi puse în bucle şi cicluri repetitive [4]. Oamenii s-au oprit din a mai anticipa viitorul, din a aştepta următorul mare *WOW*. Suntem prinşi în trăirea şi retrăirea anticipărilor despre viitor, recurgând în mod paradoxal la trecut.

Vorbind constant de trecut şi viitor, în tot acest fenomen, un rol important este jucat de timp, de experienţa subiectivă a timpului şi de experienţa colectivă a acestuia. Un fel în care realitate capătă sens, este prin relaţionarea unui tip de artă cu o perioadă de timp [5]. De exemplu, muzica din anii 70’, 80’, 90’, în toate aceste perioade, muzica a fost marcată, reînoită, şi reîmprospătată de un ceva nou, venind cu ceva original - o anumită estetică, noi tehnologii, cum ar fi sintetizatoarele de sunete ş.a. Dacă este să ascultăm piese din aceste perioade, vom recunoaşte ce şi unde se încadrează: Led Zep-

plin din 70', Bon Jovi din 80' și Nirvana din 90' [6]. În prezent, nu putem vorbi de ceva cu adevărat nou sau diferit, în sensul în care am spune de saltul în muzică din 70' în 80'. În prezent însă, totul este un soi de mix și amestec estetic din toate aceste perioade și genuri. Anume aici ajungem la elementul hauntologic al anulării lente a viitorului. Nu mai suntem capabili să conceptualizăm, să ne imaginăm sau anticipăm ceva total futuristic, inovator, ceva nou și complet original, un nou „nou". Aspectul hauntologic, îi această retrăire și reîntoarcere la viziunile despre viitor din trecut, cu scopul de a ne orienta și oferi o perspectivă asupra propriului viitor. Fisher compară această condiție cu cea a lui Lenard, personajul principal din filmul Memento(2000) [7]. Lenard suferă de amnezie anterogradă, adică are anumite amintiri doar până într-un punct al vieții, fiind incapabil de a produce unele noi. Acesta se folosește de poze, notițe, și tatuaje, pentru a se orienta în prezent și în schimbările din jurul lui. Condiția noastră culturală e asemenea unei amnezii anterograde colective – incapabilitatea de a crea noi forme culturale, și de a fi condamnați să ne orientăm spre același trecut. Ați putea spune că nu e așa din cauza progresului și a inovațiilor în tehnologie, dar există totuși o diferență de cum e acum și de cum a fost în trecut. În trecut, cu apariția inovațiilor tehnologice avea loc și emergența unor noi forme culturale, acum însă, noile tehnologii sunt subordonate repetiției și restuarării vechilor forme culturale deja stabilite.

Dacă este să analizăm filmele futuriste contemporane, vom vedea că sunt caracterizate de această dorință de a reînvia trecutul, fie prin repetarea scenariilor și temelor din blockbuster-le din deceniile trecute, sau prin adaptarea esteticii anilor 80', prezența referințelor la cultura anilor 80', și coloane sonore care imită sintetizatoarele din acea perioadă [8]. O mulțime de videoclipuri muzicale par să caute o retrăire a trecutului, fiind filmate cu camere VHS, sau sunt editate pentru a avea un aspect *grainy („granulat")* [9]. Am devenit mult mai entuziasmați pentru retrăirea trecutului, decât pentru imaginarea unor noi viitoruri. Suntem mult mai interesați în estetica pe care o putem reînvia și emita, decât în estetica pe care o putem creea. Un paradox îl întâlnim și în industria jocurilor video, în care jocurile pixelate sunt reînviate din nou, noile tehnologii emergente ajung să fie folosite la crearea și imitarea vechilor tehnologii [10].

Acest lucru nu se limitează doar la muzică, filme și jocuri, *„Moda, de asemenea, prezintă un model similar în care curentul mainstream astăzi este compus doar din stiluri vechi, mai degrabă decât ceva nou. Fisher a spus într-un interviu că „Moda este un alt exemplu: pare a fi blocată, re-modernizând ciclic stilurile vechi. Nici măcar nu e la modă așa cum era înainte." Acum, o observație pe care a-ți putea să o faceți este că „moda a fost întotdeauna ciclică", dar nu asta contestă Fisher. Ceea ce susține Fisher este că astăzi tot ce avem cu adevărat în mainstream este modă ciclică. Da, oamenii din anii 70' purtau uneori haine din anii 50' din cauza așa-numitelor cicluri de modă, dar, cu toate acestea, anii 70' și-au dezvoltat propriul stil."* [11].

Dezvoltarea noastră culturală încetinește, nimerind într-o mișcare circulară de buclă, permițând trecutului să se întoarcă. Acum, nu este ceva inerent greșit sau rău în faptul că ne întorcem sau inspirăm din trecut, întrebarea reală este, de ce este trecutul atât de atrăgător, de ce anume acum? Fisher nu oferă doar o critică a culturii curente, acesta se întreabă dacă aceste tendințe și direcții în cultură nu sunt de fapt un simptom

a ceva mult mai grav. Ce putem extrage din acest simptom, și ce ne poate spune despre condiția curentă? Pentru Fisher, condiția în care ne-am trezit, ne face să fim atrași de ceea ce este deja prestabilit, de a ne încorseta în brațele a ceva familiar, sigur și cunoscut. Imaginați-vă o structură care nu se poate descompune, nu poate să se uzeze, rezultatul este o arhitectură a culturii învechită, dar și neschimbată, care nu lasă spațiu pentru survenirea a ceva nou. O lume blocată în timp, pentru Fisher, aceasta a ajuns să fie lumea noastră.

Referințe:

1. FISHER, Mark, Ghosts of My Life: Writings on Depression, Hauntology and Lost Futures, zer0books, 2014;
2. DERIDDA, Jacques, Specters of Marx: The State of the Debt, the Work of Mourling and the New International, 1993;
3. Ibidem, FISHER, Mark, p.17
4. REARTON, Alex, Hauntology and the Slow Cancellation of the Future, Farrago edition six, 2022, În:https://farragomagazine.com/article/farrago/Hauntology-and-the-Slow-Cancellation-of-the-Future/;
5. DIAZ, Nicolas, Introducing Mark Fisher: Part 2 — "The Slow Cancellation of the Future" and Postmodern Culture, În: https://medium.com/@nicholasadiaz7/introducing-mark-fisher-part-2-the-slow-cancellation-of-the-future-postmodern-culture-1f9ed51280b8;5.
6. Epoch Philosophy, Ghosts of Mark Fisher: Hauntology, Lost Futures, and Depression În:https://www.youtube.com/watch?v=gFyaNG9xbEU&t=367s;
7. Ibidem., Epoch Philosophy
8. Jonas Čeika - CCK Philosophy, Hauntology, Lost Futures and 80s Nostalgia
9. În:https://www.youtube.com/watch?v=gSvUqhZcbVg;
10. Ibidem, Jonas Čeika;
11. Ibidem, Jonas Čeika;
12. Ibidem, Jonas Čeika;
13. Ibidem, DIAZ, Nicolas

Recomandat
***Alexandru LUPUȘOR**, asist. univ.*